

Banka e Shqipërisë
RAPORTI VJETOR 1997

- 1. Veshtrim i Pergjithshem mbi Ekonomine**
- 2. Politika Monetare dhe Tregu Financiar**
- 3. Deficiti Buxhetor**
- 4. Bilanci i Pagesave**
- 5. Sistemi Bankar dhe Persosja e Tij**
- 6. Rezultati Financiar dhe Opinion i Kontrollorit**
- 7. Akivitete te Tjera**

Fjala e Guvernatorit

Kam kenaqesine t'ju paraqes Raportin Vjetor te Bankes se Shqiperise per vitin 1997. Ky raport pasqyron ne menyre te permbledhur zhvillimet ekonomiko financiare neper te cilat kaloi vendi yne, si dhe veshtiresite dhe problemet me te cilat Banka e Shqiperise u perball ne kete vit.

Kriza e per gjithshme qe perfshiu vendin ne vitin 1997, pasqyrohet gjeresisht ne gjithe treguesit ekonomike dhe financiare. Inflacioni u rrit shume shpejt gjate gjysmes se pare te viti 1997 dhe prishja ne teresi e rendit publik coi ne nje renie te madhe e te shpejte te besimit tek leku, renie te madhe te prodhimit, bllokimin e kanaleve te shperndarjes dhe krijimin e rezervave me te madha per te perballuar situatat e papritura dhe spekullimin. Vlera e lekut ra ne 40 per qind ndaj monedhave kryesore nderkombetare dhe atyre rajonale, ndersa Indeksi i Cmimeve te Konsumit u rrit duke shkuar me norma vjetore te axhustuara sezonalisht ne 62 per qind ne qershor 1997 nga dhjetori i viti 1996. Per te nderprere kalimin e zoterimeve nga leke ne valuta te huaja, Banka e Shqiperise rriti normat minimale te interesit te depozitave me afat 3-mujor ne leke per bankat shteterore ne 37 per qind.

Me fillimin e rivendosjes se rendit dhe rritjen graduale te autoritetit te qeverise se re qe doli pas zgjedhjeve te qershorit, Leku filloi te rivleresojet. Stabilizimi i monedhes kombetare, rikuperimi i disa aktiviteteve prodhuese dhe ringritja e financave te shtetit coi ne venien nen kontroll te inflacionit, i cili u rrit vetem 3 per qind me norme vjetore te axhustuar sezonalisht ne tremujorin e trete.

Procesi i konsolidimit makroekonomik vazhdoi me tej nen Programin e asistences "Per Financimin emergjent te periudhes pas konfliktit" te bashkerendar me Fondin Monetar Nderkombetar. Ne keto rrethana Banka e Shqiperise gykoi te arsyeshme reduktimin e perqindjeve te interesit.

Me besimin se kontributi i Bankes se Shqiperise, do te vazhdoje te jetë i rendesishem per ecurine e reformes ekonomike ne teresi, ju ftoj ta lexoni këtë raport.

Me respekt,

Shkelqim CANI

GUVERNATOR I BANKES SE SHQIPERISE

1.Veshtrim i Pergjithshem mbi Ekonomine Shqiptare

1.1. Zhvillimi i Ekonomise Kombetare dhe Politikat Ekonomike.

Viti 1997, konsiderohet si nje vit i jashtezakonshem, i cili per nga kompleksiteti i problemeve dhe dilemave perben nje rast unikal ne gjithe 50 vjetet e fundit. Pavaresisht nga kjo, brenda vtit qe kaluam do te dallonim dy periudha te ndryshme, 6-mujorin e pare dhe ate te dyte te cilet regjistruan nga njera ane "vullnetin" e madh per te shkatteruar cdo gje dhe nga ana tjeter perpjekje te sforcuara per te ringritur nga e para ate cka u shkatterua ne 6-mujorin e pare.

Duhet theksuar se zanafilla e tronditjes se ekuilibrit te pergjithshem ekonomik i perket gjysmes se dyte te vtit 1996, por megjithate stabiliteti pergjithshem makroekonomik nuk u prish. Pasqyra e pergjithshme ekonomike e fund vtit 1996 impononte ridimensionimin e politikave ekonomiko monetare, kryerjen e nje sere rregullimesh strukturore te ekonomise, rishikimin e kuadrit ligjor dhe rregulator etj. Megjithate, ekziston dhe mendimi se falimentimi i skemave piramidele sherbeu vetem si shkendije per shperthimin e krizes, e cila ishte e pashmangshme si pasoje problemeve mjaft komplekse te akumuluara ne vitet e meparshme.

Problemet e mprehta ekonomiko-sociale te fundvtit 1996 (falimentimi i firmes se pare piramidele), u pasuan nga nje precipitim i menjehereshem i situates se pergjithshme ekonomiko dhe sociale gjate dy muajve te pare te vtit 1997. Per pasoje kriza politike u be e pashmangshme, duke cuar ne shuarjen e shtetit dhe ne ditet e para te marsit vendi u gjet ne prag te konflikteve civile te armatosura.

Pasi u detyrua t'i nenshtrohej nje demi te pallogaritshem nga falimentimi i kompanive rentiere, ekonomia shqiptare u gjend perballle nje fenomeni masiv shkaterrimi dhe plackitjeje, i favorizuar nga shthurja totale e rendit publik. Kesaj vale shkaterrimi nuk munden t'i rezistonin dhe ato pak kapacite prodhuese, pavaresisht nese perfaqsonin investime te brendshme apo te huaja (edhe ato pak njesi prodhuese qe munden te rezistonin, per momentin nuk jane operative). Ne anen tjeter, financat e shtetit u bene inekzistente dhe i vetmi burim financimi i deficitit buxhetor mbeti kredia e Bankes se Shqiperise.

Mbas zgjedhjeve te Kuvendit Popullor te mbajtura ne fund te muajit qershor 1997, Qeverise se re te koalicionit ju desh te perballej me sfida te shumta. Megjithate prioritet mbetej rivendosja e rendit publik dhe stabilizimi makroekonomik.

Perpjekjet per stabilizim gjeten pasqyrim ne nenshkrimin me FMN-ne te programit 6-mujor te asistences "Per financimin emergjent te periudhes pas konfliktit"

* * *

Te gjithe treguesit e pergjithshem ekonomike dhe financiare te vtit 1997 jane

perkeqesuar. Megjithate nivelet e rezulturara jane dicka me optimiste nga ato qe priteshin. Nga dita ne dite po shihet rivendosje e ekuilibrit makroekonomik, por perseri ne momentin aktual pajosat e krizes ende nuk jane kapercyer plotesisht. Devijimet nga kriteret e vendosura ne program, ose hapat e vonuar ne kryerjen e rregullimeve strukturore, do krijonin nje proces zinxhir c'regullimesh me ndikime te ndjeshme ne arrijet e deritanishme.

Sipas vleresimeve me te fundit llogaritet qe Prodhimi i Pergjithshem i Brendshem, ne terma reale, ne vitin 1997 te jetë 7 per qind me i ulet se viti 1996. Duke u ndalur ne deget e vecanta te prodhimit, demet me te medha i pesuan ato te industrise se lehte, ndertimit, transportit dhe te sherbimeve. Ne baze te zhvillimeve te viteve te fundit jane pikerisht keto dege, qe jo vetem gjeneronin pjesen me te madhe te prodhimit, por:

- zinin peshen kryesore ne thithjen e investimeve te huaja,
- ishin burim kryesor i eksporteve te Shqiperise (rreth 50 per qind te totalit),
- zinin ne pune pjese te konsiderueshme te fuqise punetore aktive urbane.

Shkaterrimet ne keto dege patjeter qe do te ndikonin ne nivelin e pergjithshem te investimeve dhe te konsumit, pasoja te cilat do te vazhdojne te ndjehen edhe per nje periudhe afatmesme. Gjykohet relativisht i veshtire rifitimi i sigurise se plote per te investuar, pavaresisht nga origjina e investitorit.

Pergjithesisht, me gjithe rritjet ne nivele te larta gjate periudhes 1993-96, te shtate vjetet e lena pas nuk arriten te krijonin nje baze te qendrueshme dhe premtuese per te ardhmen. Edhe pse u bene hapa te tilla si: perfundoi procesi i privatizimit te tokes bujqesore, u regjistrua nje fluks hyrjesh tejet i madh kapitalesh dhe fondesh financiare nga jashte, u hartuan ligje qe nxisnin Investimet e Huaja, tregjet, pjesemarresit ne to, u shenua nje shkalle e larte e privatizimit te ndermarrjeve te vogla dhe te mesme etj., perseri te gjitha keto rezultuan te pamjaftueshme. Pare nga kendveshtrimi historik, ne fund te vitit 1997, GDP-ja zgjeroi diferenca midis prodhimit te realizuar ne vitin 1997 me ate te realizuar ne periudhen baze. Me konkretisht, indeksi i realizimit te GDP, ne terma reale (viti 1989 = 100), tregon se prodhimi i realizuar ne vitin 1997 eshte rreth 18 per qind me i ulet se prodhimi i realizur ne vitin baze por perben 110.2 per qind te prodhimit mesatar vjetor per periudhen 1990-1996.

Ndersa duke u ndalur ne prodhimin e realizuar sipas degeve:

- Prodhimi bujqesor, ashtu si dhe vitet e kaluara, vazhdon te jape me shume se gjysmen e prodhimit te pergjithshem (rreth 56 per qind te GDP-se ne 1997).
- Kontributi i degeve te tjera mbeti pak a shume ne nivele te peraferta me ate te vitit 1996.
- Kontributi i deges se ndertimit eshte tkurrur ne 17.6 per qind nga 22 per qind ne vitin 1996.

Nga ana tjeter po te shikosh prodhimin e realizuar, te gjithe deget, me perjashtim te prodhimit buqesor kane pesuar renie te cilat varijojne nga 5.6 (prodhimi industrial) deri 25 per qind (sherbimet). Renie te konsiderueshme kane pesuar dhe te ardhurat e gjeneruara nga sherbimi i transportit me rreth 20 per qind, nderkohe qe prodhimi i realizuar nga ndertimi eshte ulur me rreth 6 per qind.

1.2.Cmimet e Konsumit

Ambienti inflacionist i fundvitit 1996, ne mungese te veprimeve te koordinuara te te gjithe autoriteteve vendimarruese, u gjallerua me shpejtesi ne 6-mujorin e pare te vitit 1997. Per rrjedhoje, gjate gjithe vitit 1997 perqindja 12-mujore e ndryshimit te Indeksit te Cmimeve te Konsumit mbeti ne nivele te larta (mbi 30 per qind) dhe kulmoi ne muajin dhjetor 1997 me 42 per qind, por norma vjetore e inflacionit rezultoi rreth 10 pike perqindjeje me e ulet se objektivi final i programit 6-mujor te stabilizimit, duke pasqyruar angazhimet serioze te autoriteve monetare dhe fiskale te vendit, sidomos ne 3-mujorin e fundit te vitit 1997.

Duke permendur edhe njehere vecantite e vitit 1997, rrethana ekonomike te tilla si ndalja e prodhimit, pozicioni i pafavorshem i jashtem, nevojat e medha te buxhetit, kontribuan ne pershpejtimin e rritjes se cmimeve te konsumit, nderkohe qe masat e marra pritet te japin efekt ne nje kohe te dyte. Te gjithe keta faktore te cilet ju imponuan ekonomise shqiptare si rrjedhoje llogjike e realitetit te periudhes tetor 1996 - mars 1997, bene qe menyrat dhe mundesite per te vene nen kontroll inflacionin te rezultonin me efektivitet te ulet.

Kontrolli i presioneve inflacioniste arrihet vetem ne kushtet e nje harmonizimi te kenaqshem te politikave monetare me ato fiskale. Ky harmonizim behet me i domosdoshem, ne rastet kur deficitet buxhetore ne pjesen me te madhe ju shiten bankave qendrore dhe per me shume kur pavaresia e bankes qendrore *de facto* eshte ende e pa arrire. Gjate periudhes 1996 - korrik 1997, Banka e Shqiperise, pervec kontributit te drejtoperdrejte ne forme kredie, ka ofruar likuiditete me tepri bankave tregtare ne kembim te bonove te thesarit, te cilat me pas jane materializuar nga keto banka ne bono te reja. Vetem ne periudhen janar - korrik 1997 zoterimet e Bankes se Shqiperise ne bono thesari u rriten me 41.5 miliarde leke, nderkohe qe paraja jashte bankave per te njeften periudhe rritet me 30 miliarde.

Ne kete realitet jo te favorshem, ne kushtet e mungeses se prodhimit qe do te absorbonte kete mase monetare, Banka e Shqiperise u perpoq qe me ane te rritjes se here pas hershme te perqindjes se interesit per depozitat 3-mujore te minimizonte sa me shume te ishte e mundur presionet inflacioniste ne ekonomi. Duhet theksuar se ne kete realitet regullimet e normes se interesit mbeteshin i vetmi instrument qe mund te kishte ndikim real ne ekonomi.

Pas shembjes se firmave huamarrese, perqindjet qe ofronte sistemi bankar nuk konkurroheshin me, e per rrjedhim sjellja e kursintareve (sidomos e individeve) mund te ndikohej me lehte. Eshte fakt se reagimi i ketyre te fundit ishte i

menjehereshem dhe ne fund te vitit '97, depozitat me afat krahasuar me 6-mujorin e pare ishin dyfishuar, nderkohe qe paraja ne qarkullim per te njejtien periudhe u zvogelua me rreth 3 miliarde leke.

1.3.Punesimi dhe te Ardhurat

Tregu i punes mbeti perseri i shtrenguar dhe numri i te papuneve sipas te dhenave te tremujorit te trete te vitit 1997 (te dhenat e fundit qe disponohen), eshte rreth 190,5 mijë persona dhe qe nga fundi i korrikut i po ketij viti ka pesuar nje rritje per rreth 5 mijë personash. Duhet thene se keto te dhena edhe mund te kene shmangje nga realiteti. Per momentin nuk disponohen statistika te besueshme per numrin e popullsise, te popullsise se afte per pune, te te punesuarve ne sektorin buqesor (apriori llogaritet nje numer prej 650 mijë personash), strukturen e papunesise, mundesite konkrete per punesim dhe evidentim te tyre. Numri i te papuneve qe perfitojne pagese papunesie ne fund te po ketij tremujori ishte rreth 35 mijë vete, nderkohe qe numri i familjeve qe perfitojne ndihme ekonomike eshte rreth 143 mijë.

Te gjitha dukurite e pershkruara dhe qe kane ndodhur ne ekonomine tone gjate ketij viti, megjithe mungesen e theksuar te informacionit, kane cuar ne renien e ndjeshme te te ardhurave reale per fryme.

Paga mesatare ne sektorin shteteror gjate vitit 1997 nuk pesoit ndryshime, nderkohe qe niveli i inflacionit ishte i larte. Po keshtu, te dhenat per nivelin minimal te miratuar te pages, ndihma per familjet qe perfitojne ndihme dhe niveli i pages ne sektorin privat sipas te dhenave te po kesaj periudhe, nuk ka ndryshuar. E gjithe politika e te ardhurave eshte bazuar mbi parimin e sakrificave te tanishme per nje nivel jetese me te mire ne te ardhmen, megjithese pranohet se niveli i varferise dhe i papunesise eshte ne nivele te larta.

2. Politika Monetare dhe Tregu Financiar

2.1. Tregu financiar në Shqiperi

2.1.1. Tregu formal dhe jo formal i ekonomise

Kolapsi i ekonomise shqiptare ne fund te viti 1996 dhe fillim te '97 dhe ne vazhdim lidhet me falimentimin firmave te tregut joformal. Lulezimi i ketij tregu coi ne perqendrimin ne permaza te medha te akumulimeve te periudhave para 1997. Kjo beri qe rrjedhja e akumulimeve te popullsise te ishte e pakontrolluar. Sinjalet e para te ketij falimentimi u dhane nga firma piramidale "Sude", te pasuara dhe nga dy fondacionet me aktivitet te paster piramidal "Demokracia Popullore Xhaferri", dhe "Populli". Ndersa per firmat e tjera rentjere si "Vefa", "Kamberi", "Cenaj&Co", "Silva", te cilat kishin nderthurje te aktivitetit ekonomik dhe atij piramidal, falimentimi nuk qe i menjehershëm. Fillimi i ato u vune ne veshtiresi financiare dhe manifestuan paaftesi paguese duke mosrespektuar ne menyre te njeaneshme kontratat qe kishin perfunduar me klientet e tyre.

Lulezimi ne permaza te medha i tregut jo formal u favorizua nga nje teresi faktorësh, ku mund te permendim: ambienti ekonomik i viteve 1995-96, boshilleku ligjor, mungesa e nje tregu te konsoliduar formal dhe te institucioneve te tij ne vend, mungesa e kultures ekonomike nga ana e publikut te gjere etj. Ne lidhje me mangesite e tregut formal financiar do te veconim:

- paaftesine e sistemit bankar per te mbeshtetur ekonomine me investime. Kostoja e huamarrjes u rrit ndjeshem dhe shumica e kredive te dhena kaluan ne kredi te pakthyeshme duke e shnderruar aktivitetin huadhenenes ne bankat shteterore ne nje aktivitet problemor dhe qe shkaktoi humbje te konsiderueshme.
- pesha realtivisht e vogel e bankave private ne sistemin bankar shqiptar. Keto banka ushtruan nje aktivitet te kufizuar te perqendruar pothuaj teresisht ne kryeqytet. Prirja kryesore e bankave private ka qene ndermjetesimi ne veprimtarine valutore.
- mungesa e nje tregu kapitalesh efektiv dhe te rregulluar.

2.1.2. Implikimet ne stabilitetin e per gjithshem dhe politikat monetare dhe fiskale ne vecanti

Renja e tregut jo-formal coi ne :

- Frenimin e aktivitetit prodhues ne fillim te vitit 1997. Shkaterrimet dhe pasiguria e per gjithshme, cuan ne frenimin e prodhimit, renjen e investimeve, renjen e aktivitetit tregetar, etj. Nga ana tjeter, u theksua me shume ideja e mbajtjes se kursimeve te mbetur nga falimentimi i sistemit piramidal, te thesarizuara ne valuta te fortajashtë xhiros ekonomike.
- Ngritjen e konsiderueshme te nivelit te cmimeve. Keshtu nga 17.4 per qind ne vitin 1996 nivel i cmimeve u rrit me shume se dy here duke arritur ne 42.1 per qind.
- Rritjen e deficit buxhetor, kryesisht gjate gjysmes se pare te vitit. Ne kushtet e mungesës se likuiditeteve ne cash te bankave te nivelit te dyte dhe inaktivitetit te financave te shtetit, ky deficit u financua pothuajse totalisht nga Banka e Shqiperise.

Ndersa gjate gjysmes se dyte te vitit, me venien ne eficense te doganave dhe hallkave te tjera perberese te financave te shtetit, niveli i te ardhurave u rrit. Politika e ndjekur nga Banka e Shqiperise ne nivelin e interesave, kryesisht atyre afatshkurter, coi ne rritjen e depozitave ne leke ne bankat shteterore te cilat qene dhe finacueset kryesore te deficit buxhetor.

- Thellimin e deficitit tregtar dhe te atij korrent. Mungesa totale e eksporteve, ne 6-mujorin e pare te vitit 1997, ndikoi ne uljen e rezervave valutore. Nga ana tjeter monedha kombetare njoihu një zhvleresim te metejshem ne masen 44.6 per qind (nga 103.07 leke per 1 dollare amerikan ne fund te vitit 1996 ne 149.14 leke ne fund te vitit 1997).
- Renien e besimit te publikut ne tregun formal finanziar, ne sigurine per te investuar parate e tyre ne kete treg. Kjo u shoqerua ne gjysmen e pare te vitit 1997 me renien e depozitave me afat si dhe te atyre rrjedhese ne leke dhe ne valute ne sistemin bankar. Si rrjedhoje e kesaj terheqje, per te njejten periudhe, kemi dhe rritjen e parase jashte bankave me 29.8 miliarde leke. Kjo u reflektua ne një mungese te theksuar likuiditeti te bankave tregtare. Per te rikthyer besimin ne sistemin bankar dhe per te thithur akumulimet e brendshme te ekonomise nga ana e Bankes se Shqiperise u punua me instrumentin e normave te interesit, dhe kryesisht ato afat-shkurtra, duke i rishikuar disa here gjate vitit.

2.2. Politika Monetare

2.2.1. Objektivat e Politikes Monetare

Per te udhehequr drejt politiken e saj monetare, ne baze te Ligjit per Banken e Shqiperise (objektiv kryesor eshte te arrije dhe te ruaje stabilitetin e cmimeve), Banka e Shqiperise u perqendrua ne zgjidhjen e disa problemeve kryesore:

Se pari, aftesia e Qeverise per te plotesuar ne kohen e duhur detyrimet e saj financiare, u konsiderua si thelbesore. Nese nuk do te veprohej keshtu, do te krijoheshin veshtiresi te tjera edhe me te medha per shume shqiptare dhe do te nderlikohej me shume situata ne vend.

Se dyti, normat e interesit per depozitat u rriten disa here gjate kesaj periudhe, per te ruajtur sa me shume besueshmerine tek mjetet financiare ne leke dhe per te minimizuar kthimin e tyre ne monedha te huaja.

Se treti, ruajtja e likuiditetit te sistemit bankar per te rritur besueshmerine e publikut ne sistemin finanziar dhe per te vazhduar zgjidhjen e drejte te detyrimeve financiare brenda sistemit te pagesave. Pjeserisht kjo u realizua nepermjet vendosjes se kufijve ditore te terheqjeve te parave si ne leke ashtu edhe ne valute te mjaftueshem per te kryer transaksione normale.

Se fundi, kursi i kembimit vazhdoi te percaktohet nga forcat e tregut. Banka e Shqiperise nderhyri ne raste te kufizuara, vetem per te shmangur luhatjet spekulative, dhe njekohesisht arriti te mbaje ne nivelet e programuara rezervat valutore te vendit. Kjo konsiderohet si celesi kryesor i forcimit te besimit nga ana e organizmave financiare nderkombetare dhe vendeve donatore.

Per arritjen e objektivit te saj kryesor, Banka e Shqiperise perdori si objektiv te ndermjetem normen vjetore te rritjes se Parase Gjithsej, e cila siguron masen e kredise qe jepet nga sistemi bankar per te financuar deficitin buxhetor dhe per te mbeshtetur aktivitetin e investimeve, kryesisht te sektorit privat dhe

individeve. Pra, Banka e Shqiperise duhet te siguroje nje rritje te tille te Parase Gjithsej qe te perputhe kerkesen me oferten per para dhe te beje nje pershtatje sa me te mire te rritjes reale te ekonomise me inflacionin.

Inflacioni u rrit shume shpejt gjate gjysmes se pare te vitit 1997. Pershpejtimi i inflacionit kryesish erdhi si rezultat i rritjes se shpejte te deficitit buxhetor gjate kesaj periudhe dhe te kerkeses se madhe per para pas shembjes se fondacioneve piramidale. Ne fund te 6-mujorit, Indeksi i Cmimeve te Konsumit u rrit ne rreth 62 per qind (ne nivel vjetor dhe i axhustuar sezonalisht) ne krahasim me fundin e vitit 1996.

Ne kushtet kur ne Shqiperi tregu financiar eshte ne fazen embrionale dhe sistemi bankar kishte veshtiresi te medha ne sigurimin e likuiditeteve dhe ishte i pamjaftueshem per te mbeshtetur kerkesat e Qeverise, deficiti buxhetor u financua pothuajse teresisht nga ana e Bankes se Shqiperise ne menyre direkte apo indirekte, duke sjelle si rrjedhoje rritjen e ofertes se parase. Kjo nga ana tjeter solli si rezultat nje rritje te metejshme te normes se inflacionit dhe nje zhvleresim te kursit te kembimit te lekut ndaj monedhave kryesore nderkombetare dhe atyre rajonale. Me rivendosjen e rendit, duke filluar nga muaji shtator, situata e politikes fiskale fillooi te permiresohej, kryesish ne drejtim te grumbullimit te te ardhurave dhe kufizimeve te shpenzimeve buxhetore. Ky proces vazhdoi nen Programin e Asistences se Financimit te Emergjences te Fondit Monetar Nderkombetar dhe fillimi i kerkoi nje rrijte te TVSh-se nga 12.5 per qind ne 20 per qind (nga 1 tetori 1997). Stabilizimi i monedhes kombetare, i te ardhurave buxhetore dhe ngadalsimit te normes se inflacionit, krijuan kushtet qe Banka e Shqiperise te rishikonte nivelin e poshtem te depozitave, kryesish depozitat 3-mujore me synim uljen e tyre.

Ky rishikim i nivelit te poshtem te depozitave per bankat me kapital shteteror, u be tre here dhe keshtu per depozitat 3-mujore nga 37 per qind qe ishte niveli i tyre me i larte i arritur ne muajin qershor, arriti ne 26 per qind ne fund te vitit, ndersa per depozitat 6- dhe 12-mujore nga 28 per qind dhe 28.5 per qind, arriti respektivisht 26 per qind dhe 27 per qind.

Ndjekja e programit te politikes monetare per vitin 1997, duhet pare e ndare ne tre periudha. Gjate muajve te pare te vitit, megjithë renien e skemave piramidale, perseri treguesit monetare jane ne nivele te pranueshme.

Ndersa, gjate muajve te tjere te 6-mujorit e pare te vitit, falimentimi i tregut joformal e uli ne menyre te ndjeshme besueshmerine ne stabilitetin e ekonomise dhe sistemin financiar. Gjithashtu, karakteristike per kete periudhe ishte rritja e madhe e Parase Gjithsej si rezultat i financimit te nje deficiti te larte buxhetor pothuajse teresisht monetarist dhe me pasoja inflacioniste edhe per periudhat e mevonshme. Gjate kesaj periudhe edhe rritja reale e ekonomise ishte pothuajse e paperfillshme dhe kjo rritje e mases monetare ndikoi perseri ne pershpejtimin e rritjes se inflacionit.

Ne gjysmen e dyte te vitit 1997 fillooi procesi i rimekembjes se ekonomise dhe qeveria i kushtoi vemendje te vecante rikthimit te besimit te investitoreve te

brendshem apo te jashtem per kete proces. Qe ky proces te vazhdoje te kete efektivitet te plote ka shume rendesi qe politika fiskale te bashkerendohet me ate monetare. Ne kete kuader, Ministria e Financave, Banka e Shqiperise dhe Fondi Monetar Nderkombetar bashkerenduan punen per te hartuar dhe zbatuar nje kuader te plote politikash makroekonomike te mbeshtetur ne Programin e Asistences se Financimit te Emergjences se Fondit Monetar Nderkombetar per periudhen 6-mujore nga data 1 tetor 1997 deri ne 31 mars 1998.

Ne kuadrin e ketij programi, u vendosen tre kufij sasiore, dy per Banken e Shqiperise dhe nje per sistemin bankar: nje kufi i poshtem per Rezervat Nderkombetare Neto te Bankes se Shqiperise, nje kufi i siperm per Mjetet e Brendshme Neto te Bankes se Shqiperise dhe nje kufi te siperm per Kredine Neto te sistemit bankar per qeverine.

Objektivat e politikes monetare ne kuadrin e ketij programi jane hartuar ne perputhje me perjegjesite ligjore te Bankes se Shqiperise. Te tre keto objektiva te vendosur, jane arritur ne fund te vitit 1997. Dy te parat jane ndjekur me baza javore, ndersa i treti cdo muaj nga Banka e Shqiperise.

2.2.2.Instrumentat monetare

Viti 1997, nxorri perpara Bankes se Shqiperise nevojen e rritjes se kredibilitetit te sistemit bankar nepermjet nje programi te caktuar masash, objektivash dhe nderthurjes se politikes monetare dhe politikes fiskale. Ne kete kuader, perqindjet e interesave per depozitat me afat ne leke u perdoren nga Banka e Shqiperise si nje instrument efikas.

Gjate periudhes maj-shtator, kur ekonomia ishte paralizuar, kushtet per investime ishin te pafavorshme, besimi ne monedhen vendase ra e leku zhvleresohej, sistemi finanziar kishte hyre ne krize. Nisur nga keto dukuri dhe ne baze te ecurise se pritshme te inflacionit, Banka e Shqiperise beri ndryshimet e nevojshme ne perqindjet e interesit per depozita me afat 3-mujore nga 27 per qind ne mars ne 34 per qind ne maj dhe 37 per qind ne korrik. Kjo politike e perkohshme e ndjekur nga Banka e Shqiperise realizoi objektivin e tij ne vetvete, rikthimin e besimit te publikut ndaj sistemit bankar, si nje domosdoshmeri per funksionimin normal te sistemit bankar. Rrjedhoje qe rikthimi i depozitave ne sistemin bankar, pas terheqjeve masive qe ato paten nga fillimi i vitit deri ne korrik '97. Gjithashtu ato ndikuan edhe ne vleresimin e lekut, duke perfituar interesa shume me te larta se depozitimi ne valuta te huaja.

Ne sistem u thithen jo vetem kursimet e mundshme te popullates qe i kishin shpetuar thithjes nga tregu jo-formal, por edhe parate qe shperndaheshin nga Banka e Kursimeve, Banka Kombetare Tregetare dhe Banka Tregetare Agrare per llogari te fondacioneve "Demokracia Popullore Xhaferri" dhe "Populli". Gjithashtu, frenimi i aktivitetit prodhues ne vend coi ne kanalizimin e akumulimeve qe qendronin jashte xhiros ekonomike ne sistemin bankar, duke siguruar perfitime joshese nga interesat e larta per depozitat 3-mujore. Nga nje rritje shume e madhe qe pati paraja jashte bankave ne muajt e pare te vitit, ajo

u ul si rezultat i rritjes se depozitave me afat dhe kryesishjt atyre 3-mujore qe zene dhe 56.44 per qind ne strukturen e depozitave sipas afatit.

Pervec efekteve pozitive qe pati per sistemin bankar politika e ndjekur per perqindjet e interesit per depozitat pati dhe efekte negative. Per te mbuluar koston e larte te huamarrjes kryesishjt ne bankat me kapital shteteror, bankat riten perqindjen e interesit te bonove te thesarit, te kredise, etj. Rritja e interesit mesatar te bonove te thesarit ndikoi ne rritjen e deficitit buxhetor.

Edhe Rezerva e detyrueshme, si njje instrument indirekt monetar, krahas instrumentit kufi kredie, i ka sherbyer qellimit te zbatimit te politikes monetare, ne kontrollin e ofertes se parase.

Kushtet aktuale te sistemit finanziar e bejne te veshtere zbatimin e instrumentave indirekte monetare. Zevendesimi i instrumentave direkte me ata indirekte behet gradualisht dhe nese ekzistojne disa parakushte te tilli si: permiresime te rendesishme ne efikasitetin, konkurenca e institucioneve financiare, tregjeve si dhe fuqizimin e aftesise mbiqeqyrese. Ne kete proces shume te rendesishem ndikon dhe shkalla e zhvillimit dhe stadi i reformave ne teresi.

2.3.Baza monetare dhe paraja gjithsej

2.3.1.Baza Monetare

Baza Monetare gjate 6-mujorit te pare te vitit 1997 eshte rritur shume. Per t'ju siguruar bankave likuiditete te mjaftueshme per te plotesuar terheqjet dhe per te shmangur shqetesimet e medha te publikut, Banka e Shqiperise gjate 6-mujorit te pare te vitit ka blere njje sasi shume te madhe bonosh thesari ne tregun sekondar, si dhe per here te pare, ne muajin shkurt filloj te perdore edhe Marreveshjen e Riblerjes (dhe ate te anasjellte) me bankat e nivelit te dyte, si njje instrument indirekt i kontrollit monetar dhe qe lehteson zhvillimin e tregut sekondar. Kjo Marreveshje u perdor kryesishjt per te administruar per periudha te shkurtra likuiditetet e sistemit bankar duke iu siguruar bankave dhe institucioneve te tjera financiare likuiditete te nevojshme dhe te sigurta. Nga rreth 9 miliarde leke rritje qe baza monetare kishte ne tremujorin e pare, ne fund te muajit qershor ajo arriti ne 28 miliarde leke (45 per qind) ne krahasim me fundin e vitit 1996.

Ne te njeften kohe, kerkesa shume e madhe e publikut per para e detyroi Banken e Shqiperise qe te hedhe me shume para ne qarkullim nga sa kerkonte zhvillimi normal i ekonomise. Keshtu, rritja e parase ne qarkullim ka qene ne po ato nivele sa edhe rritja e bazes monetare.

Nga ana tjeter, Rezervat e Teperta te bankave nga ana tjeter, ishin ne nivelet e tyre me te ulta dhe minimale, pasi bankat duhet te plotesonin kerkesat e konsiderueshme te publikut per para ne dore, si dhe per te plotesuar nevojat e medha te qeverise.

Baza Monetare pati nje renie te konsiderueshme gjate gjysmes se dyte te vitiit 1997, pasi mbajtjet e parave ne *cash* u zvogeluan ne favor te depozitave. Rezervat e teperta, kryesisht ato ne leke meqjithese kane qene shume te paqendrueshme, luhaten ne nivelet 800-1200 milione leke. Sic shpjeguam ketu ndikoi pozitivisht rritja e interesave.

2.3.2.Paraja Gjithsej

Gjate gjysmes se pare te vitiit ka patur nje rritje te shpejte te kerkeses per para ne dore dhe nje zvogelim te kerkeses per depozita, sidomos atyre ne valute dhe me afat ne leke si pasoje e pasigurise se publikut dhe deshires me te madhe per t'i mbajtur mjetet likuide financiare ne *cash* se sa ne depozita prane bankave, mosfunkcionimit te sistemit bankar, si dhe rritjes se shpejte te deficitit buxhetor. Keta faktore, ndonese nuk paten efekt ne nivelin e ofertes se parase gjithsej, sollen nje ndikim shume te madh ne nivelin e bilancit te bankave te nivelit te dyte dhe te Bazes Monetare.

Ne fund te muajit qershor, Paraja Gjithsej (M3) eshte rritur rrreth 42 per qind (ne nivel vjetor) dhe rrreth 43 per qind (ne nivel vjetor) per tremujorin e dyte. Per tremujorin e pare, rritja e Parase Gjithsej ka qene vetem 6.4 per qind (ne nivel vjetor), pasi gjate kesaj periudhe vazhdoi te kishte ndikim veprimitaria e skemave piramidele. Duke filluar nga muaji shtator, rritja e aggregateve M3 dhe M2 u zvogela ne menyre te ndjeshme. Kjo si rezultat i uljes se deficitit buxhetor dhe kalimit te nje pjese te madhe nga depozita ne valute ne depozita ne leke, pasi keto te fundit kishin interesa me te larta dhe kursi i kembimit te lekut ne gjysmen e dyte te vitiit erdhi duke u vleresuar. Agregati M1 pesoi renie te ndjeshme. Raporti para jashte bankave/depozita eshte zvogeluar me shpejtesi, keshtu nga 0.771 qe rezultoi ne fund te qershorit, ne fund te vitiit u zvogeluua ne 0.579, pasi nje pjese e madhe e fondeve kaloi ne depozita me afat. Te gjitha keto flasin per nje rritje te besimit te publikut tek bankat si dhe per nje rikthim te kushteve normale ne vend.

Paraja jashte Bankave eshte rritur me shpejtesi, nga 73 per qind rritje per tremujorin e pare, arriti ne rrreth 136 per qind rritje (ne nivel vjetor) gjate tremujorit te dyte, ndersa depozitat pa afat ne leke kane pesuar renie pothuajse ne te njejtën perqindje. Respektivisht jane ulur rrreth 68 per qind dhe 108 per qind (ne nivel vjetor) per te dy tremujoret. Ndersa depozitat ne valute dhe sidomos ato me afat ne leke ne tremujorin e dyte kane pesuar rritje rrreth 15 per qind dhe 80 per qind respektivisht. Ne gjysmen e dyte te vitiit, rritja e Parase jashte Bankave filloj te zvogelohet, duke treguar se kishte filluar te stabilizohej apo te permiresohej besimi i publikut tek bankat dhe u vu re nje rikthim ne tendencen e meparshme. Keshtu, per tremujorin e trete paraja ne qarkullim u zvogeluua rrreth 8 per qind ne nivel vjetor ndaj tremujorit te meparshem dhe ne po ate mase edhe ne tremujorin e fundit.

Ndersa, depozitat me afat ne tremujorin e trete u rriten ne norma vjetore rrreth 230 per qind ne krahasimi me tremujorin e meparshem dhe ne tremujorin e katert rrreth 100 per qind ne krahasim me tremujorin e trete. Kurse depozitat pa afat gjate gjithe gjashtemujorit te dyte pesuan rrreth 30 per qind renie.

2.4.Kredia e Brendshme

Vendosja e limiteve mbi aktivitetin kreditues te bankave, per kontrollin e likuiditetit te brendshem (Parase Gjithsej), vazhdoi te aplikohet edhe gjate vitit 1997.

Ne totalin e kredise se brendshme, kredia per Qeverine ze peshen kryesore. Fakti qe sektori publik ze gati 90 per qind te kreditit te brendshem tregon se pjesa me e madhe e parave, pra e depozitave shkon per te financuar sektorin joprodhues. Natyrisht qe blerja nga bankat e bonove te thesarit e ka te garantuar kthimin e parave, por nga ana tjeter ekzistencë e raporteve qe sapo permendem e rrit mundesine per inflacion, gje qe nuk perkon me objektivin e Bankes Qendrore.

Gjate vitit 1997 sistemi bankar e zgjeroi kredine per ekonomine me rreth 1,6 miliarde leke. Ashtu si dhe ne vitet e fundit sektori privat kryesoit ne thithjen kredise se dhene nga ana e sistemit bankar. Ne sektorin privat, dominon kredia per aktivitet tregtar, ndersa kredia per sektorin shteteror eshte perqendruar per financimin e projekteve te tilla si ai i Bovilles. Politika kredituese e sektorit bankar ka patur si prioritet te saj kreditimin e sektorit privat.

Pavaresisht, se kredia per ekonomine nuk perben peshen kryesore ne kredine e brendshme, gjendja e kredive te pakthyera ne afat vazhdon te jete problem. Ne fund te vitit 1997 reporti i kredive te pakthyera ndaj teprices gjithsej te kredive arripi vlera realtivisht te larta, 43 per qind. Ky report eshte me i larte per grupin e bankave shteterore (perfshi edhe Banken Dardania), rreth 45 per qind, dhe mjaft me i ulet ne bankat e tjera, prej 9,3 per qind.

Perkeqesimi i portofolit te huave si dhe vendimet per ristrukturimin e sistemit bankar, cuan ne kufizimin e aktivitetit kreditues te bankave me kapital teresish shteteror. Per kete arsyje nje pjese e konsiderueshme e kufirit te kredive ne vitin 1997, iu shpernda bankave private dhe te perbashketa.

Ne kushtet e krijuara nga ngjarjet e vitit 1997 mund te themi qe instrumenti i kufirit te kredise nuk ishte nje instrument shtrengues per kredine e dhene ne mbeshtetje te ekonomise (pjesa qe mbetet pa Qeverine). Keshtu gjate vitit u shperndane rreth 2,3 miliarde leke kufi kredie.

Sistemi bankar shteteror ne fillim te vitit dhe sidomos ne tremujorin e dyte nuk funksionoi pothuajse fare ne pjesen me te madhe te vendit dhe ne bankat private ose te perbashketa dhenia e kredise ne valute solli qe efekti i zhvleresimit te lekut (qe nuk eshte korriguar ne shperndarjen e kufirit gjate vitit 1997) te paraqiste plotesim ose tejkalim te kufirit te kredise.

Kredia e dhene nga sistemi bankar, ka financuar aktivitetet e tilla si tregti, turizem, hoteleri dhe shume pak per ndertime dhe investime.

Deficiti buxhetor prej rreth 40.1 miliarde leke gjate vitit 1997 u mbulua 7 per qind nga kredia e kolateralizuar e Bankes se Shqiperise, 71 per qind nga bonot

e thesarit te blera nga Banka e Shqiperise ne tregun sekondar dhe 22 per qind nga bonot e thesarit te blera nga bankat e nivelit te dyte (kryesisht nga ato shteterore). Nga rritja e yield-it te bonove te thesarit kosto e sherbimit te borxhit te qeverise u rrit shume. Keshtu nga 20 per qind qe ishte yield-i per bonot e thesarit me afat maturimi 3-mujor ne fillim te vitit arriti vlerat maksimale te tij ne muajin shtator 38.5 per qind.

Ne gjysmen e dyte te vitit, kur situata fillojte normalizohet dhe kur bankat e nivelit te dyte nga mungesa te likuiditetit kaluan ne rezerva te teperta, Banka e Shqiperise shiti 11,1 miliarde leke, maturoi 3.2 miliarde leke dhe ofroi lehtesimin e mareveshjeve te anasjellta te riblerjes, kryesisht per bankat e huaja dhe private, per nje volum reth 0.4 milione leke. Ne tregun sekondar te bonove te thesarit Banka e Shqiperise ne kushtet e situate se veshtire lehtesoi kembimin e fondeve ne bankat e nivelit te dyte, nepermjet zevendesimit te detyrimeve per bono thesari.

Nevojat per likuiditete te bankave te nivelit te dyte u plotesan edhe me marreveshjet e riblerjes dhe kredine LOMBARD. Keshtu gjate gjithe vitit 1997, u blene nga ana e Bankes se Shqiperise reth 3.3 miliarde leke bono thesari nepermjet marreveshjeve te riblerjes dhe ju dha kredi LOMBARD bankave te nuvelit te dyte reth 0.9 miliarde leke.

3.Deficiti Buxhetor

3.1.Poltika Fiskale

Per here te pare, politika fiskale si nje teresi vendimesh qe kane te bejne me rregullimet ne te ardhurat dhe shpenzimet e deficitit buxhetor u prenzantua ne 6-mujorin e dyte te vitit 1992. Qe nga ajo kohe e ne vazhdim politika fiskale ka qene e pranishme dhe duhet thene se ka qene politika kryesore e cila ne kohe te ndryshme te periudhes 1992-97, ka ndikuar fuqishem ekuilibrin e ekonomise dhe jo vetem kaq por ky ndikim ka qene shume i shpejte.

Duke shqyrtuar kete historik relativisht te shkurter, bie ne sy se pas nje periudhe 3-vjecare (1993-'95), ku angazhimet e autoriteteteve qeveritare per te mbajtur nje politike te shtrenguar perputheshin me realitetin, vijoi nje periudhe tjeter (1996-'97), karakteristika kryesore te se ciles ishin ekspansioni i madh i shpenzimeve buxhetore, shkalle e larte evazioni fiskal, e per rrjedhim nje rritje e madhe e deficitit buxhetor.

Kete vit do te evdientonim dy periudha kohore te cilat korespondojne perkatesisht me gjysmen e pare dhe te dyte te vitit 1997. Ne periudhen e anarkise goditja qe ju dha financave te shtetit ishte fatale, e per rrjedhim gjate gjithe 6-mujorit te pare eshte veshtire te behet fjale per financa te shtetit, per politike fiskale, per dogana etj. Megjithate ne 6-mujorin e dyte ne perpjekje per nje ringritje te shpejte dhe cilesore, ne priorititet e autoriteve qeveritare mbeti financimi i shpenzimeve me te domosdoshme, nderkohe qe nga tetori i '97 u rrit Tatimi i Vleres se Shtuar ne 20 per qind, dhe u hoqen te gjithe rastet qe perjashtoheshin nga aplikimi i TVSH. Duhet pranuar se fundi i vitit 1997 shenoi nje aktivizim te per gjithshem te pikave doganore dhe te zyrave tatimore duke rritur ndjeshem akumulimin e te ardhurave buxhetore.

3.2.Te ardhurat e Buxhetit

Viti 1997 regjistroi nje nivel te per gjithshem te ardhurash buxhetore ne masen 60.3 miliarde leke (64 per qind e tyre u realizuan ne 6-mujorin e dyte), pak a shume te njejtë me nivelin e verifikuar ne fund te vitit 1996. Llogaritur si perqindje ndaj GDP-se nivel i te ardhurave shenon vetem 18 per qind, krahasur me 21 per qind ne vitin 1996. Duke u ndalur per gjithe periudhen 1992-1997, vitit 1997 shenon shifren me te ulet nderkohe qe niveli me i larte eshte arritur ne vitin 1994 me rreth 26 per qind te GDP-se.

Te ardhurat nga taksat ne fund te vitit zinin 55 per qind te totalit te te ardhurave. Ne vend te dyte jane te ardhurat nga Sigurimet Shoqerore me 20 per qind, dhe me radhe te ardhurat nga jo taksat me 18 per qind, ndihmat me 4 per qind, privatizimi, fondi kunterparti, etj., se bashku me 3 per qind.

Edhe kete vit te ardhurat kryesore u siguruan nga taksat dhe tatimet. Megjithate te ardhurat e '97, jane me te ulta se vitet e tjera si ne vlore absolute ashtu edhe ne raport me GDP-ne. Me konkretisht te ardhurat nga taksat dhe tatimet zene vetem 10 per qind te GDP-se krahasuar me 13 per qind ne vitin

1996.

Ashtu si dhe ne vitin 1996, te ardhurat nga TVSH dhe doganat perbejne burimet kryesore te te ardhurave nga taksat dhe tatimet (keto dy zera do te vazhdojne te jene dy shtyllat kryesore ne mbledhjen e te ardhurave buxhetore).

Per momentin mungon nje plan i detajuar per llogarite e buxhetit te shtetit per gjithe vitin 1997, keshtu qe e kemi te vesh tire te bejme nje pershkrim te shkurter te realizimit te asaj cka pritej. Por e rendesishme eshte se te ardhurat tatimore te vitit te kaluar ishin pasqyrim identik i ngjarjeve dhe dukurive politike, ekonomike dhe shoqerore neper te cilat kaloi vendi yne.

Gjithsesi, duhet theksuar se akumulimi i te ardhurave buxhetore perben sfiden me te madhe me te cilen ballafaqohet Qeveria Shqiptare aktualisht. Nje sere shkaqesh objektive dhe subjektive, nga me te ndryshmet qe kane te bejne me strukturen organizative te ekonomise, te institucioneve, me psikologjine, me traditen, me elemente abuzimi, me infrastukuren, e plot shkaqe te tjera, veshiresojne shume procesin e mbledhjes se te ardhurave dhe rrisin shkallen e evazionit fiskal.

3.3. Shpenzimet Buxhetore

Ne ndryshim nga te ardhurat buxhetore, shpenzimet e kryera gjate vitit 1997 paraqiten reth 9 miliarde leke me te medha se ato te nje viti me pare. Totali i shpenzimeve buxhetore perben reth 30 per qind te GDP-se ose 2.5 pike perqindjeje me pak se ato te vitit te kaluar. Duke u ndalur ne dy nendarjet e medha te shpenzimeve buxhetore per vitin 1997 vihet re se kemi nje rritje shume te lehte (nga 3.8 ne '96 ne 4.1 per qind te GDP-se ne fund te '97) persa i takon shpenzimeve kapitale nderkohe qe shpenzimet korrente (konsum, subvencione, shpenzime per interesa) perbejne reth 26 per qind te GDP-se krahasuar me 29 per qind ne 1996. Megjithate ajo qe eshte me e rendesishme ka te beje me faktin se si konsumi ashtu dhe kursimet e Qeverise ne fund te vitit 1997 ndonese me shifra shume te ulta jane perkeqsuar me tej si perqindje e GDP-se. Nga viti 1996 krahasuar me vitin 1997 te dy keto tregues jane perkeqsuar perkatesisht ne pike perqindjeje me +0.6 dhe -0.6.

Nga viti ne vit per buxhetin e shtetit nje barre gjithnjje ne rritje po behen shpenzimet per interesat e borxheve te akumuluara ne vite, pavaresisht nese perfituesit e tyre jane institucione dhe individe te vendit apo persona juridike jo-rezidente. Megjithate pagesat per shlyerjen e detyrimeve te huaja ne vitin 1997 jane reth 25 here me te vogla se shpenzimet qe buxheti ju paguan kreditoreve te brendshem (5 per qind e totalit te shpenzimeve). Per me tej shpenzimet per interesa te brendshme krahasuar me nje vit me pare jane reth 2.5 here me larta dhe mendohet te dyfishohen ne vitin 1998. Megjithe gryerjen qe inflacioni i ben ketij borxhi, eshte fakt se kjo barre po behet gjithnjje e me e rende dhe ne menyre te domosdoshme kerkon nje strategji te vecante per ta manaxhuar ate me shume kujdes.

Subvencionet, ne vitin 1997 ne vlere absolute dhe relative jane me te ulta se

viti i meparshem. Perseri pesha qe ato zene ne totalin e shpezimeve, 32 per qind, konsiderohet shume e larte e ka nevoje per ulje te metejshme.

3.4. Defciti Buxhetor

Defciti buxhetor i verifikuar ne fund te vittit 1997, ishte 40.4 miliarde leke. Pa ju kthyer edhe njehere analizes nese ky defcitet ne rrethanat e vittit te kaluar duhej te ishte me i madh apo me i vogel, nese menyrat e financimit te tij ishin keto qe rezultuan apo kishte hapsira te pashfrytezuara etj., e rendesishme eshte te theksohet se 6-mujori i dyte i vittit te kaluar shenoi perpjekje serioze ne venien nen kontroll te tij.

Menyra se si u financua ky deficit eshte identike me ate te viteve te kaluara. Sistemi bankar perseri siguroi likujditet e nevojshme, ne kembim te bonove te thesarit. Megjithate e shohim te rendesishme te theksojme se Ligji i ri "Per Banken e Shqiperise" ka vendosur nje formule te pershtashme per financimin e drejteperdrejte te deficitit buxhetor dhe blerjet e bonove te thesarit ne tregun sekondar nga ana e Bankes se Shqiperise. Pa dyshim, prioriteti i Qeverise ngelet mobilizimi i kursimeve te sektorit privat dhe te individeve, si dhe realizimi i premtiveve te donatoreve dhe instiucioneve nderkombetare. Pjesemarrja e nje banke te vetme ne shumicen e ankandeve te bonove ka bere qe perqindja e interesit te jete prape shume e larte (rreth 8 pike perqindjeje me e larte se depozitat me afat 1-vjecar) duke renduar gjithnjje e me shume koston e Deficitit Buxhetor.

4.Bilanci i Pagesave

4.1.Zhvillimet ne Bilancin e Pagesave

Zhvillimet e vitit 1997 ne sektorin e jashtem te ekonomise, u pasqyruan ne renien e aktivitetit tregtar me boten, tkurjen e deficit tregtar, renien e dergesave nga emigrantet dhe te ardhurave nga turizmi etj. Per rrjedhim, llogaria korrente vlersohet te mbyllte me nje deficit prej rreth 272 milione dollare amerikane ose 1.5 here me te larte se nje vit me pare. Kriza ne per gjithese u perballua nga mjetet e huaja te zotera nga rezidentet, per rrjedhim ajo nuk ushtroi presione mbi rezervat e autoritetit monetar. Keto te fundit u perdoren vetem per te ndaluar zhvleresimin e metejshem te lekut ne fund te tremujorit te dyte. Zhevillimet e siperpermendura ne sektorin e jashtem i dhane fund periudhes disa vjecare te Lekut te forte, per te nisur ndoshta nje periudhe te re stabiliteti te kursit te kembimit rreth nivelit 150 leke per nje dollar amerikan.

Shkembimet tregtare me boten rane ne menyre te dukshme, por ndryshe nga parashikimet, viti u mbyll me nje deficit tregtar prej 535 milione dollare. Kjo shifer perfaqson vetem 79 perqind te deficitit te vitit 1996, por paraqitet rreth 12 perqind me e larte krahasuar me mesataren e periudhes 93-95. Shperthimi i importeve ne gjashtemujorin e dyte te vitit perben shkakun kryesor per rritjen e deficitit tregtar. Volumi i tregtise se jashtme kete vit u vleresua ne 37 per qind ndaj GDP-se nga 43 per qind vitin e kaluar.

Gjate vitit 1997, sipas te dhenave zyrtare, u importuan 694 milione dollare amerikane mallra ose 25 per qind me pak se nje vit me pare. Raporti i importeve ndaj GDP ra ne 31 per qind nga 34 per qind ne 1996. Vazhdoi edhe kete vit renia e importeve ndihma me rreth 42 per qind kundrejt vitit paraardhes dhe 22 here kundrejt vitit 1992 qe perfaqson vitin me nivelin me te larte te importeve ndihma.

Fillimi i vitit regjistroi nje nivel te larte importesh (importet e janarit u vleresuan 13 per qind me te larta se e njejtë periudhe e vitit 1996), ne muajt qe pasuan importi pesoi te tatepjeten me te madhe te pese viteve te fundit. Megjithate, gjysma e dyte e vitit 1997 rikuperoi ndjeshem vellimin e xhiros se tregtise se jashtme. Vetem ne 3-muajt e fundit te vitit niveli i importeve ishte rreth 61 per qind i importeve te realizuar ne 9-muajt e pare te vitit. Pervec boshllikut te madh te krijuar per gjate krizes se fillimit te vitit dhe mbulimi me i mire i transaksioneve te tregtise se jashtme nga autoritetet doganore, faktore tjeter ka qene heqja e taksave doganore per importet e makinerive dhe pajisjeve te firmave te demtuara nga trazirat e fillimit te vitit qe nxiti importe te larta ne makineri e paisje. Vetem ne gjashtemujorin e dyte te vitit 1997 jane importuar rreth 53 perqind te totalit te ketyre importeve per vitin 1996.

Megjthe mungesen e informacionit te detauar statistikor mund te thuhet se viti 1997 ruajti te njejten strukture ne mallrat e importuara. Importet e mallrave te konsumit e makineri e paisje, zene peshen kryesore te totalit te importeve.

Viti 1997 regjistroi renie prej 35 per qind te eksporteve. Renia e eksporteve ka

prekur te gjitha kategorite e mallrave, por me e ndjeshmme ka qene ajo ne rieksportet nga perpunimi aktiv. Keto te fundit, kryesisht eksporte te industrise se lehte, u ndikuan nga vala e shkaterrimeve ne aktivitetet producese per eksport. Pervec renies se eksporteve te industrise se kromit me 39 per qind dhe eksporteve ne energji elektrike me rreth 2 here kundrejt 1996, eksporteve nga prodhimi i brendshem kete vit i munguan eksportet e industrise se bakrit.

Ne vitin 1997 Shqiperise i munguan turistet. Renia e numrit te tyre i zvogeloi te ardhurat nga aktiviteti turistik me rreth 50 milione dollare amerikane ose 65 per qind. Gjithashtu renia e aktivitetit turistik eshte shkak per zvogelimin e te ardhurave nga transporti i pasajjereve dhe per rrjedhoje mbylljen e tij me deficit. Rrethanat e sellen qe turistet te zevendesoheshin nga trupat shumkombeshe, te cilet qendruan ne Shqiperi ne periudhen prill-korrik. Efekti ekonomik i vendosjes se tyre vleresohet ne rritjen me rreth 10 milione dollare amerikane ne te ardhurat nga sherbimet qeveritare, si rrjedhim ky ze regjistroi nje suficit te lehte.

Renia e importeve dhe nderprerja e programeve te ndihmes, reduktuan shpenzimet per transportit te mallrave dhe ato te asistences teknike, te dy keto zera, sebashku me shebimet e sigurimit (qe gjithashtu u reduktuan me 8 milione dollare amerikane) perbejne rreth 81 perqind te totalit te importit te sherbimeve. Pikerisht kjo renie e kerkeses se brendeshme per sherbime, krioi mundesine per tkurrjen e deficitit te llogarise se sherbimeve me 15 perqind kundrej nje viti me pare.

Ashtu sic pritej, gjate vitit 1997 u frenuan pjeserisht hyrjet e medha ne valuta nga emigrantet. Shkaku kryesor i renies se ketyre flukseve eshte renia e skemave piramide, te cilat vecanerisht gjate vitit 1996 terhoqen sasira te konsiderueshme mjetesh valutore nga emigracioni. Ne fakt, me renien e skemave piramide Shqiperia humbi "avantazhin" e nje investimi me te ardhura te larta. Gjithashtu, keto transferta u kushtezuan dhe nga tronditja e besimit dhe situata e trazuar ne vend vecanerisht ne gjysmen e pare te vitit. Me kalimin gradual drejt normalitetit rinisi edhe rigjallerimi i ketyre flukseve i nxitur nga boshlleku i krijuar ne gjashtemujorin e pare dhe nevojat e rritura per konsum. Pavarsisht nga hyrjet e larta ne tremujorin e trete e te katert ne total transfertat private regjistruan nje nivel minimal nen mesataren e viteve 1992-1995.

Zgjidhja e krizes sociale e politike ne fund te qershorit u shoquerua me rinisjen e programeve te nderprera te ndihmave te cilat injektuan menjehere transferta shteterore ne forma te ndryshme. Keto transferta ne fund e vitit vleresoheshin vetem sa nje e treta e transfertave shteterore te nje viti me pare.

Importet e kapitaleve munden te mbulonin vetem 50 per qind te deficitit te transaksioneve korrente. Kete vit hyrjet e valutes krahas investimeve te huaja dhe disbursimeve te kredive, ne pjesa me te madhe jane siguruar nga paksimi i mjeteve te huaja neto te rezidenteve, sidomos ne tremujorin e pare te vitit.

Eshte e tepert te permendim efektin negativ qe ngjarjet e vitit 1997 paten mbi

investimet e huaja. Vala e shkaterimeve jo vetem qe preku investimet ekzistuese por tronditi ndjeshem besimin e investitoreve te huaj dhe bazen prodhuese per eksporte. Ne keto kushte investimet e huaja pothuajse u nderprene ne gjysmen e pare te vtit. Te ndodhur perballe nje situate te tille, ne korrik me vendim te parlamentit perjashtohen nga detyrimet doganore importi i makinerive dhe paisjeve per firmat e prekura nga demtimet e fillimit te vtit, si rrjedhim periudha ne vazhdim coi ne hyrje te kapitaleve te huaja ne formen e investimeve kapitale rreth tre here me te larta se 6-mujori i pare i vtit 1997. Keto kapitale padyshim jane stimuluar prej nenshkrimit te programit te emergjences me FMN-ne dhe angazhimet e donatoreve te huaj ne konferencen e Romes. Megjithate, ne fund te vtit, investimet e huaja, vleresohen me nje shifer minimale prej 48 milione USD.

Me nje total prej 66 milione dollare amerikane disbursimet e kredive te huaja mbeten nje faktor i rendesishem per financimin e differencies se pa mbuluar te transfaksioneve korrente. Livrimet e kredive vleresohen 20 milione me pak se nje vit me pare dhe perfaqesojne vetem 86 per qind te disbursimeve te parashikuara sipas marreveshjeve me donatoret e huaj per vitin 1997. Pas kryerjes se pagesave per shlyerjen e borxhit te jashtem, gjendja e borxhit u rrit me 62 milione dollare amerikane.

Qe nga fillimi i viteve '90 huamarrjet nga kreditoret e huaj kane luajtur nje rol dominant ne llogarine kapitale por njekohesisht ato kane rritur totalin e detyrimeve afatgjata. Per rrjedhim ne fund te vtit raporti i borxhit te jashtem ndaj GDP vleresohet 21 perqind nga 15 perqind ne vitin 1996.

Rezervat e valutore gjate vtit 1997 u rriten me 44 milione dollare amerikane. Kjo rritje eshte teresisht rrjedhoje e rritjes se mjeteve valutore, kryesisht nga blerjet nga sistemi bankar dhe ndihma ne cash. Niveli i rezervave ne fund te vtit ishte i mjaftueshem per te perballuar 5.3 muaj importe kundrejt 3.6 ne fund te vtit 1996. Pervec shtimit te gjendjes te rezervave rritja e ketij koeficenti pasqyron edhe renien e nivelit te importit kundrejt vtit 1996.

4.2. Ecuria e kursit te kembimit gjate vtit 1997

Prishja e ekuilibrave te briske ekonomike, u reflektua ne menyren me te dukshme ne zhvleresimin e Lekut dhe rritjen e normes se inflacionit.

Nese veme re ecurine e kursit te kembimit te monedhes sone gjate vtit te kaluar, ajo mund te ndahet ne dy periudha. Ecuria ne gjashtemujorin e pare te vtit eshte karakterizuar nga nje zhvleresim i shpejte dhe i ndjeshem i monedhes sone. Ne fillim te vtit 1997, kursi i kembimit te monedhes sone kundrejt Dollarit amerikan dhe Markes gjermane ishte perkatesisht 104 leke dhe 67 leke. Ne fund te muajit maj '97, kursi i kembimit USD/LEK ne tregun paralel arriti nivelin e tij me te larte te vtit me 195 leke. Ky zhvleresim, i krahasuar me nivelin e fillimit te vtit dhe i shprehur ne vlere relative ishte 88.50 per qind kundrejt dollarit amerikan dhe 64 per qind kundrejt markes gjermane. Zhvleresimi me i madh ndaj dollarit, shpreh edhe zhvleresimin e ndjeshem qe pesoi monedha amerikane kundrejt te gjitha valutave ne tregun nderkombetar

valutor, si rezultat i pozicionit dhe epersise ne ciklin e zhvillimit ekonomik qe SHBA-te, prej 6 vjetesh, kane ndaj vendeve te tjera te zhvilluara.

Faktoret qe ndikuan ne kete ecuri mund te klasifikohen si me poshte:

Se pari, renia e skemave piramidale. Humbja e besimit per te ardhmen, e nxiti pjesen me te madhe te popullates qe kursimet e tyre ne Lek ti konvertonin ne valute "te forte", me qellim ruajtjen e vleres se tyre, ne kushtet e nje inflacioni galopant te pritshem. Ky komponent i kerkeses per valute (me elemente te theksuar psikologjike), mendojme se luajti rolin kryesor ne rritjen e kerkeses per valute.

Se dyti, vendi yne u shnderrua ne nje "shtepi pa porta", ku doganat u shkaterruan pothuaj plotesisht. Ky mund te kete qene nje faktor i cili ka nxitur tregtare te pandershem te perfitojne nga ky moment, per te krijuar dhe rritur stokun e tyre te mallrave. Sigurisht, kjo do te reflekohej ne nje rritje te kerkeses per valute.

Se treti, kjo situate u shfrytezua nga elemente spekullatore, qe ne kushtet e nje tregu te brendshem valutor me vellim te reduktuar, kane nje ndikim te perforcuar.

Se katerti, vleresimi i dollarit amrikan ne tregun nderkombetar valutor.

Faktoret e mesiperm, sic mund te vihet re, kane ndikuar ne rritjen e kerkeses per valute. Por ky fenomen eshte shoqeruar edhe nga nje renie e ofertes se valutes ne tregun e brendshem, vecanerisht si rezultat i reduktimit te ndjeshem te prurjeve nga emigracioni.

Cila ishte strategjia per mbikeqyrjen e ecurise se kursit te kembimit ne tregun e brendshem ?

Ne kushtet e faktoreve te permendur me siper, me efekte shume te forta ne zhvleresimin e Lekut, dhe duke patur parasysh synimin per te ruajtur nivelin e rezerves valutore te Bankes se Shqiperise, nderhyrja e vazhdueshme ne treg duke shitur valute, nuk do te ishte efektive ne ruajtjen e vleres se Lekut, duke ulur njekohesisht nivelin e rezerves valutore. Per kete aresye u synua qe nderhyrjet e Bankes se Shqiperise ne tregun e brendshem valutor, te ishin te tilla qe:

- *te sigurohej efektivitet maksimal*, duke nderhyre ne Cash, ne momentet kur tregu kiske "lodhur vetveten", dhe duke i kushtuar kujdes ruajtjes se reputacionit.
- *te realizohej me nje kosto sa me te ulet*
- *te ishin ne perputhje me Rregulloren per Tregun e Kembimeve Valutore*, ne te cilien shprehimisht thuhet se "kursi i kembimit te Lekut eshte i luhatshem dhe ai vendoset nga kerkesa dhe oferta ne treg".

Gjithsej ne kete pjese te vitit, nga Banka e Shqiperise u kryen dy nderhyrje (te tipit "cash-sportel") ne tregun e brendshem valutor.

Zhvillimet politike ne pjesen e dyte te vitit, mbeshtetja e huaj per programin e paraqitur nga qeveria, si dhe masat qe filluan te merreshin per venien nen kontroll te parametrave makrofinanciare, filluan te kthejne besimin e humbur ne shoqerine shqiptare. Njeherazi edhe politika e interesave e ndjekur nga Banka e Shqiperise, ishte nje faktor tjeter i rendesishem qe ndikoi ne tendencen per vleresimin e Lekut. Ndonese kjo tendence ishte e mirepritur per periudhen, i duhej kushtuar kujdes niveleve te vecanta dhe shpejtesise se vleresimit.

Vleresimi me i shpejte i kursit te kembimit ndodhi ne fund te muajit korrik, kur

brenda pak diteve per te blere 1 dollar nuk duhesin me 175 leke por vetem 142.50. Ky vleresim kaq i ndjeshem, kishte ne veteve elemente psikologjike e spekulative, mbarte riskun e nje zhvleresimi te papritur te mundshem, dhe rritjen e pasigurise ne treg. Per te shmangur nje gje te tille, u realizua ndoshta per here te pare, nje nderhyrje verbale (ne nje konference per shtyp te dhene nga Guvernatori i Bankes se Shqiperise), kete rradhe per t'i treguar tregut se ne percaktimin e kursit te kembimit duhej ti kushtonte me teper vemendje situate faktike te ekonomise. Ndonese tregu reagoi sic pritej pas nje prononcimi te tille, tendencia per vleresim te Lekut vazhdoi. Nder faktoret e tjere, pervec atyre te permendor me siper, vecojme nje renie te kerkeses per valute si rezultat i renies se vellimit te importeve (pasuria ne transport, tendencia per te gjetur momentin dhe per te kaluar mallin pa paguar detyrimet doganore), nje rritje te ofertes me shtimin e mundshem te prurjeve nga emigracioni. Megjithate mendojme se politika e normave te interesit ne favor te Lekut, ishte faktori kryesor i ketij vleresimi.

Ecuria e e kursit te kembimit te Lekut deri ne fund te vitit, eshte karakterizuar me pas nga nje qendrueshmeri relative, me nje tendence zhvleresimi ne fund te tij.

Zhvleresimi nominal i Lekut kundrejt dollarit amerikan dhe markes gjermane per vitin 1997 eshte perkatesisht 44.20 per qind dhe 25.62 per qind.

4.3. Administrimi i Rezerves Valutore

Rezerva valutore e Bankes se Shqiperise gjate vitit 1997 ka pesuar nje rritje te konsiderueshme. Ndersa ne fillim te vitit niveli i saj ishte 278,4 milione dollare amerikane, ne fund te vitit niveli i saj kapi shifren 312 milione. Sikurse shihet, nga nje kalkulum i thjeshte matematik rritja absolute vleresohet me rreth 33,5 milione dollare.

Edhe ecuria e rezerves valutore duhet ndare ne dy faza kryesore. Faza e pare perfshin periudhen janar-korrik '97, periudhe gjate se ciles niveli i rezerves reflektoi nje tendence negative duke arritur ne muajin korrik ne 260 milione dollare amerikane, niveli me i ulet gjate vitit 1997. Faktoret kryesore qe shkaktuan kete renie graduale te saj lidhen kryesisht me ecurine e dollarit amerikan ne tregun valutor nderkombetar dhe te Lekut ne tregun e brendshem.

- Gjate kesaj periudhe dollari fitoi terren ndaj markes dhe gjithe valutave te tjera evropiane te cilat kompozojne rezerven valutore te Bankes se Shqiperise. Ky vleresim pati nje efekt negativ duke e sjelle ate ne nivelim me te ulet te vitit

- Kjo periudhe perkon me nje periudhe te erret ne sferen ekonomike dhe ate politike te vendit. Ky destabilitet u reflektua edhe ne cmimin e lekut kundrejt valutave ne tregun valutor duke rritur efektet psikologjike negative tek njerezit shoqeruar me nje humbje te besimit tek leku dhe veprime spekulitative te vazhdueshme. Ne kete situate, per kthimin e besimit tek njerezit dhe shmangien e spekullimeve, Banka e Shqiperise nderhyri ne menyre te suksesshme disa here ne tregun valutor duke shitur dollare kundrejt lekut.

Faza e dyte perfshin periudhen ndermjet fundit te muajit korrik dhe fundit te vtit. Ne kete faze niveli rezerves peson rritje te ndjeshme. Faktoret kryesore permblidhen hyrjet e disa ndihmave financiare dhe huave te akorduara nga institucionet ndryshme financiare ku per tu permendur jane ato te Qeverise Greke, Bankes se Japonise dhe FMN-se, vleresimin e perspektuar te lekut ne tregun e brendshem dhe stabilizimin e markes gjermane ne tregun valutor nderkombetar dhe blerjet e valutes ne treg nga Banka e Shqiperise.

Te gjithe keta faktore cuan ne rritjen e konsiderueshme te rezerves e shoqeruar kjo edhe me fitim po te kihet parasysh nivel i shitjes se dollareve amerikane ne pjesen e pare te vtit.

Hyrjet nga investimet e Rezerves konsiderohen ne rrith 12.4 milione dollare, por duke patur parasysh pagesat per riblerje ndaj FMN-se dhe sherbimin e borxhit te qeverise qe llogariten po ne kete shifer, efekti i interesave ne shtimin e rezerves mund te mos merret ne konsiderate.

Ne administrimin e rezerves valutore gjate vtitit 1997 eshte patur parasysh ruajtja e limiteve ne drejtim te raporteve te valutave kompozuese te rezerves si edhe e limiteve ne drejtim te likuiditetit apo horizontit investues te rezerves si edhe investimi me ato institucionet financiare nderkombetare qe konsiderohen teper te sigura.

Duke patur si qellim ruajtjen e shkalles se sigurise se investimit, rritjen e likuiditetit dhe ate kthimit nga investimi, ne nentor 1997 u rrit limiti i investimeve me Federal Reserven e Nju Jorkut. Nje veprim i tille ndikoi ndjeshem ne rritjen peshes specifike qe zene investimet dyditore ndaj totalit te portofolit ne rrith 11 per qind mesatarisht. Ky veprim u shoqerua gjithashtu edhe me rritjen e kthimit nga investimet, pasi interesat e ofruara jane me te larte nga ato te BIS Baselit nderkohë qe siguria e investimit qe eshte nje nga elementet primare te politikes sone te investimit mbeti e pandryshuar.

Perfundimisht, per administrimin e rezerves eshte ndjekur nje politike pasive dhe jo agresive duke patur parasysh mos hyrjen ne transaksione per te spekulluar apo per arbitrazh ne tregun valutor nderkombetar dhe faktin qe investimet e rezerves valutore kryhen me partnere te tille si Banka e Rregullimeve Nderkombetare dhe Federal Reserva e Nju Jorkut.

5.Sistemi Bankar dhe Persosja e Tij

5.1.Baza Ligjore e Sistemit Finaciar dhe Sistemit Bankar ne vecanti

Banka e Shqiperise vepron ne perputhje e ne zbatim te Ligjit nr. 8269, date 23.12.1997 "Per Banken e Shqiperise", i cili shfuqizoi Ligjin nr. 8076 date 22.02.1996 "Per Banken e Shqiperise".

Zhvillimet institucionale gjate vittit 1997 sollen *de facto* dobesimin e pavaresise se Bankes se Shqiperise. Per kete arsye u pa e nevojshme qe te sigurohej dhe te respektohej pavaresia reale dhe formale e saj. Ky ishte dhe qellimi kryesor i rishikimit te dispozitave te Ligjit nr. 8076 date 22.02.1996 "Per Banken e Shqiperise".

Meqenese, permiresimet preken realisht shume nene dhe kapituj, u ra dakort qe te paraqitej një Ligji i ri "Per Banken e Shqiperise".

Ne funksion te objektivit kryesor te rishikimit te ligjit u permiresuan ato pjese qe preknin Juridikcionin, Objektivat, Financimin e Qeverise, Organizimin dhe Administrimin, Sistemin dhe Politiken e Kembimeve Valutore.

Ne mbeshtetje te forcimit te metejshem te pavaresise se Bankes se Shqiperise Ligji i ri percakton ne menyre me te detajuar pavaresine institucionale dhe funksionale.

1. Pavaresia institucionale, percaktohet ne marredheniet e pozicionit te bankes brenda sistemit te institucioneve qeveritare dhe ne procedurat e aplikuara ne emerimin dhe pezullimin e autoriteteteve te bankes. Keshtu, cdo subjekt eshte i detyruar te respektoje pavaresine e Bankes se Shqiperise, te mos kerkonte influencoje te ndonje anetar i Keshillit Mbikeqyres per te cenuar detyrimet e tij ndaj Bankes se Shqiperise, si dhe te mos nderhyje ne veprimtarite e Bankes se Shqiperise".

2. Pavaresine funksionale, shprehet ne fuqite dhe kapacetetin e Bankes ne percaktimin dhe zbatimi e politikes monetare, si dhe ne autonomine e saj per marrjen e vendimeve per zbatimin e funksioneve te tjera te specifikuara ne Ligji.

Pervec forcimit te pavaresise, Ligji i ri percakton se **objektiv primar i Bankes se Shqiperise eshte te arrije dhe te ruaje stabilitetin e cmimeve**, mbi te cilin te gjitha objektivat e tjera jane derivate te saj

Gjithashtu, Banka e Shqiperise: eshte autoriteti i vetem i licensimit te bankave qe do te veprojne si te tilla ne Republiken e Shqiperise, dhe mbikeqyr veprimtarine bankare te tyre; percakton regjimin valutor te Republikeve se Shqiperise, ne perputhje dhe sipas detyrimeve te traktateve nderkombetare ne te cilat Republika e Shqiperise ka aderuar; Banka e Shqiperise perbatit, miraton dhe zbaton politiken e kursit te kembimit te Republikeve se Shqiperise; mund te jape kredi ose hua Qeverise se Republikeve se Shqiperise, ne afate dhe maturime te parapara ne kete Ligji.

Ligji i ri lejon qe te gjitha kontratat e perfunduara dhe te pagueshme ne valute te jene te vlefshme ne Republiken e Shqiperise. Ky ndryshim pritet qe te legalizoje shume veprime e tranaksione te cilat per momentin kryehn ne menyre ilegale si dhe mendohet te rrise kanalizimin e tyre ne sistemin bankar.

Gjithashtu, ligji i ri, ne vijim te liberalizimit te llogarise korrente liberalizon dhe ate kapitale. Megjithate, Banka e Shqiperise e ruan te drejten te kufizoje perkohesisht veprimet ne blerje, shitje, posedimin ose transferimin e valutes ne llogarine kapitale.

5.2.Licensimi i bankave te reja

Gjate vitit 1997 sistemi bankar u zgjerua edhe me dy banka te reja, te cilat perfaqsojne kapital te huaj privat (Banka Tregtare Nderkombetare dhe Banka Alfa Kredit). Pervec kesaj eshte miratuar Licensa edhe per Banken Shqitaro Amerikane.

Ne kete menyre struktura e sistemit bankar ne Shqiperi paraqitet:

1. Banka me kapital shteteror

- Banka Kombetare Tregtare
- Banka e Kursimeve
- Banka Tregtare Agrare

1. Banka me kapital te perbashket

- Banka Italo-Shqiptare
- Banka Arabo Shqiptaro-Islamike

1. Banka me kapital privat

- Banka Dardania

1. Banka me kapital te huaj privat

- Banka Tirana
- Banka Nderkombetare Tregtare
- Dega e Bankes Alpha Credit

1. Banka me kapital te huaj shteteror

- Dega e Bankes Kombetare te Greqise

5.3.Kuadri regulator bankar

Lidhur me kuadrin rregulator bankar eshte synuar perafrimi i tij me standartet nderkombetarene drejtim te klasifikimit te huave, krijimit te fondeve rezerve per mbulimin e humbjeve nga huate dhe perqendrimin e kredive.

Per te plotesuar boshlleqet ligjore u miratuan rregullorja e tregut te kembimeve valutore dhe ajo per parandalimin e pastrimit te parave te cilat e shtrijne veprimin e tyre ne shume subjekte.

Rregullorja per Tregun e Kembimeve Valutore synon rregullimin dhe disiplinimin e ketij tregu, vendos kufizime per transferimet kapitale si dhe permban kriteret per licensimin e operatoreve te tregut.

Rregullorja per Parandalimin e Pastrimit te Parave synon qendrueshmerine e sistemit bankar, mbrojtjen se tij nga nderlikimi ne cdo lloj operacioni qe e ka origjinen nga veprmtari kriminale si dhe inkurajimin e forcimit te vigjilences kunder perdonimit kriminal te sistemit bankar. Ne rregullore jane dhene konceptet baze ne lidhje me parimin "Te njobim klientin" dhe ate te bashkepunimit te ngushte me autoritete te tjera persegjegjese per luften kunder pastrimit te parave.

5.4.Mbikeqyrja Bankare.

Perpunimi ne menyre periodike i treguesve te veprimtarise dhe mbikeqyrja e respektimit te normave te mbikeqyrjes bankare nga bankat e nivelit te dyte sherbeu per te ndjekur veprimtarine e bankave si dhe per te nderhyre ne kohe nepermjet inspektiveve te pjeseshme dhe te pote ne percaktimin e detyrave dhe masave ligjore.

Mbikeqyrja nepermjet analizes ka evidentuar rritjen e aktivitetit te bankave, plotesimin e kapitalit dhe te normes se mjaftueshmerise se tij, investimin e mjeteve ne kredi, letra me vlere (bono thesari), depozitat ne Banken e Shqiperise dhe ne banka te tjera brenda dhe jashte vendit, pozicionin valutor, rentabiliteten etj.

Mbikeqyrja nepermjet analizes ka evidentuar edhte ceshtje te tjera qe kane te bejne me pozicione te posteve te vecanta te bilancit kontabel te bankave. Prej konkluzioneve dhe problemeve te nxjerra nga mbikeqyrja e jashtme eshte nderhyre me tej per sqarimin dhe saktesimin e tyre. Kjo eshte realizuar nepermjet inspektimit ne vend.

Mbikeqyrja nepermjet inspektimit ne vend eshte kryer duke vendlisur nje raport te pershatshem ndermjet inspektiveve te pjeseshme per ceshtje te vecanta te administrimite te bankave dhe inspektiveve te plota per analizen e gjendjes se persegjitheshme te menaxhimit te bankes dhe te gjendjes financiare te tyre.

Objekt i inspektimit pothuajse ne te gjitha bankat e nivelit te dyte ka qene vec te tjerash edhe zbatimi i rregulloreve "Per parandalimin e pastrimit te parave" dhe

"Per tregun e kembimeve valutore".

6. Rezultati Financiar dhe Opinion i Kontrollorit

6.1. Opinion i Kontrolloreve per Bilancin Kontabel te Bankes se Shqiperise te viti 1997.

Nga kontrollore të brendshem të Bankes se Shqipërisë është kontrolluar bilanci kontabel i konsoliduar, pasqyra e shpenzimeve dhe te ardhurave si dhe anekset e tjera te ketij bilanci per periudhen 3.01.1997 deri me 31.12.1997.

U kontrollua konsolidimi i bilancit kontabel i viti 1996, mbartja e tepricave te llogarive per vitin 1997, hapja e llogarive te reja per cdo rast gjate ketij viti ushtrimor.

Bilanci kontabel i konsoliduar nuk perfshin te dhenat e bilancit kontabel te Shtypshkronjes se Bankes se Shqiperise. Shtypshkronja eshte njesi administrative prodhuese ne perberje te struktura organizative te Bankes se Shqiperise. Duhet qe bilanci i saj te merret ne dorezim te analizohet e te miratohet si dhe treguesit e saj te perfshihen ne bilancin kontabel perbledhes.

Kontabiliteti eshte ndertuar dhe ka funksionuar ne baze te planit te llogarive. Nga analiza e ndertimit dhe funksionimit te llogarive del se hapja e llogarive dhe kontabilizimit jane bere ne baze te tij duke siguruar pasqyrimin e drejtë te gjendjes se mjeteve e burimeve sipas klasave dhe nuk bien ndesh me ligjin nr. 7661 dt. 19.01.1993 "Per kontabilitetin", me planin kontabel te pergjithshem dhe rekomandime te dhenat nga keshilltaret e FMN-se. Opinion i jone ne kete rast nuk eshte i mjaftueshem, sepse kerkohet hartimi i plete dhe miratimi i planit kontabel te Bankes se Shqiperise.

Duke ju referuar ligjit per Banken e Shqiperise, per vecorite e bilancit kontabel, kontrolloret deklarojne se perpilimi i bilancit te viti 1997 eshte percatitur ne menyren dhe formen e duhur dhe tregon me besnikeri gjendjen financiare te institucionit Banka e Shqipërisë.

6.2. Rezultati Financiar

Banka e Shqiperise ne regjistimet kontable dhe percatitjen e pasqyrave financiare eshte bazuar ne respektimin e Ligjit "Per kontabilitetin" dhe standartet nderkombetare te kontabilitetit, te cilat ne menyre te permblehdhur marrin ne konsiderate:

- Parimet me te pergjitheshme si ai i vazhdimesise, qendrueshmerise se metodave, i paprekshmerise se bilancit te celjes, i singjeritetit, i mos kompensimit si dhe
- Parimet e pergjithshme te mbajtjes se librave kontabel dhe dokumentacionit kontabel, jane patur ne qender te vemandjes ne regjistrimet kontabel dhe hartimin e pasqyrave financiare.

Per vitin ushtrimor 1997, ndryshe nga sa ishte parashikuar, Banka e Shqiperise, realizoi nje fitim me te larte nga ai i parapare ne planin finanziar te viti 1997. Prapa kesaj rritjeje qendrojne te ardhurat nga interesit per kredine dhene Qeverise.

Te ardhurat jane realizuar ne masen 12.5 miliarde leke ose 194 per qind e planit finanziar.

- Peshen specifike me te madhe ne totalin e te ardhurave e zene te ardhurat nga interesat e arketuara nga qeveria ne masen 10,6 miliarde leke ose 85 per qind ndaj totalit.
- Te ardhurat nga interesat per depozitat ne bankat e huaja zene 1,8 miliarde leke ose 14,7 per qind ndaj totalit.

Ne grupin e te ardhurave nga interesat e paguara nga Qeveria peshen kryesore e zene:

- interesat nga kredia per qeveine ne shumen 5 miliarde leke.
- interesat nga letra me vlere ne shumen 5,5 miliarde leke.

Shpenzimet per vitin 1997 jane realizuar ne masen 831 milione leke ose 115 per qind kundrejt planit, sipas kesaj strukture:

interesa te paguara per depozitat	318.4 milione leke	38%
interesa te paguara nga huate	73.7 milione leke	8.9%
shpenzime per komisione	17.4 milione leke	2.1%
shpenzime operative	213.8 milione leke	26%
shpenzime amortizimi	202.9 milione leke	24%
shpenzime te tjera	4.9 milione leke	1%

Per sa me siper, **fitimi** i Bankes se Shqiperise per vitin 1997, rezulton te jetë ne masen 11,6 miliarde leke.

7.Akivitete te Tjera

7.1.Sistemi i Pagesave ne Shqiperi.

Sistemi aktual i pagesave, perben nje nder pengesat me te prekshme, pasojat e se cilit bien drejtperzedrejti mbi aktivitetin ekonomik te vendit.

Banka e Shqiperise nxit dhe mbeshtet sistemin e pagesave dhe qe prej qershorit te '97 prane saj ka filluar aktivitetin zyra e kleringut ne te cilen dy here ne dite kryhet sherbimi fizik i dokumentave mes perfaquesuesve te bankave te nivelit te dyte. Megjithate, fundi i vitit 1997 nuk shenoi nje permiresim cilesor ne kete drejtim. Per pasoje zhvillimet ne sistemin e pagesave perbejne nje prioritet.

Aspektet kryesore te punes ne kete drejtim mbeten zgjidhja teknike dhe informatike qe do t'i jepet sistemit te pagesave dhe menyra e organizimit dhe funksionimit te tij qe nga Kleringu i zhvilluar ne Banken e Shqiperise deri tek pozicioni i seicilit pjesemarres ne kete sistem.

7.2.Niveli i Sherbimeve ne Sistemin e Pagesave.

Ekziston nje dallim ne cilesine e sherbimeve te ofruara nga bankat shtetore dhe ato private. Keto te fundit aplikojne teknologji me moderne, sisteme informatike qe rrisin cilesine e sherbimit ndaj klienteve pasi ofrojne siguri dhe shpejtesi. Por ndersa ky dallim vihet re ne marredheniet klient -banke per veprimet brenda perbrenda vendit, per veprimet me jashte ky dallim eshte i zbutur, per arsy se te gjitha bankat (me perjashtime te vogla) perdonin sistemin S.W.I.F.T per transerimet me jashte dhe te gjitha llojet e tjera te transaksioneve qe ato kryejne me jashte, qe nga transfertat e thjeshta deri te celja e Leter-Kredive, Garancive bankare, konfirmimi i ceqeve te huaja etj. Gjithashtu, te gjitha bankat perdonin sistemin REUTER per komunikimin nderbankar me korrespondentet e tyre, te huaj dhe vendas, duke siguruar keshtu shpejtesi ne kryerjen e transaksioneve te kembimeve valutore per klientet e tyre.

Perdonim te kenaqshem ka gjetur edhe ceku, ne disa forma te tij si ai bankar, personal, mbi llogarine rrjedhese, i kufizuar etj. Bankat kane emetuar ceqe te tyre dhe shume kliente i perdonin ato. Rritja e perdonimit te cekut, pavec faktit qe ai eshte instrument relativisht i ri, ndikohet ne nje mase te konsiderueshme edhe nga niveli i zhvillimit te sistemit te pagesave, per pasoje eshte i kuptueshem niveli aktual i perdonimit te cekut.

7.3.Bursa e Tiranes

Gjate vitit 1997, Bursa Tiranes operoi ne vazhdimesi vetem si treg i bonove te thesarit. Ne veprimtarine e saj nuk u shenua asnje ngjarje e re ne drejtim te llojit te instrumentave te tregtuar. Gjithashtuu arrit te realizohej nje nder detyrat e percaktuara ne fillimit te vitit, ajo e listimit te shoqerive te piketuara per kete qellim. Keto ngjarje jane tregues i faktit qe Bursa Tiranes eshte ende larg

shnderrimit te saj ne nje treg te vertete kapitalesh.

Pas nje periudhe pauze te plote prej tete muajsh ne kryerje transaksionesh ne sesionet e tregtimit te Burses, ajo rifilloi aktivitetin e saj ne muajin Tetor 1997.

Sesionet e tregtimit te Burses Tiranes kryhen cdo dite, kleringu dhe pagesat kryhen po diten e transaksionit dhe tashme tregtohen dhe bonot e Thesarit 3 e 6-mujore, duke i paraprire ne te gjithe parametrat bazes ligjore.

Ne muajin Tetor u shenua rekord transaksionesh te ekzekutuara ndonjeherë qe nga hapja e Burses ne 2 Maj 1996, me vlerë prej 3,5 miliarde leke, qe eshte me e madhe se totali i Bonove te Thesarit te tregtuara per gjithe vitin 1996 ne Bursen e Tiranes. Megjithate, transaksionet kryera vetem per periudhen tetor-dhjetor 1997 jane vetem 11.4 per qind e totalit te transaksioneve te ekzekutuara ne tregun sekondar te organizuar nga Departamenti i Politikes dhe Operacioneve Monetare per periudhen janar-shtator 1997, ku u krye nje volum total prej 54,7 miliarde leke.

Krahasuar me vitin 1996, gjate 1997 kemi nje rritje prej 2.23 here te volumit te transaksioneve te ekzekutuara ne tregun sekondar te Bonove te Thesarit dhe kjo prej kerkesave te larta per likuiditet te bankave te nivelit te dyte

Gjate vitit 1997, ne dallim nga 1996, nuk u krye asnje transaksion me obligacionet qeveritare ose jo-qeveritare, pasi as Qeveria e as bankat apo shoqerite anonime nuk kane emetuar ndonje instrument afatgjate.

Per vete ngjarjet e vitit 1997, Listimi dhe Anetaresimi ne Bursen e Tiranes ka hasur ne probleme te shumta.

Nder shkaqet qe nuk mundesuan listimin e shoqerive ne Bursen e Tiranes permendim:

- Kompanite e piketuara nuk jane kthyer ende ne Shoqeri Anonime;
- Interesat aktuale te Shoqerive Anonime per te mos u listuar ne Burse;
- Mosplotesimi i kritereve te vendosura nga Bursa e Tiranes per listim dhe sidomos mungesa e ekspozimit te dokumenteve kontabel, dhe kryerjes se auditimit nga eksperte kontabel te pavarur;
- Mungesa e Strategjise se Privatizimit. Strategja e Privatizimit te Sektoreve te Rndesise se Vecante u hartua nga Ministria e Ekonomise Publike dhe Privatizimit vetem pas tremujorit te trete te vitit 1997 dhe ne te nuk parashikohej privatizim para viteve 1998 dhe 1999.

Lidhur me anetaresimin ne Bursen e Tiranes, eshte synuar rritja e numrit te te anetaresuarve, duke terhequr anetare te rinj. Ne dallim me vitin 1996, numri i anetareve ne vitin 1997 shtohet me nje me shume, konkretisht me Banken Tirana. Deri ne fund te 1997 totali arrin ne 7 anetare dhe 16 perfaquesues-dealer te licensuar.

7.4. Mardheniet me Institucionet Nderkombetare

Vecore e vitit 1997 u pasqyruan dhe ne marredheniet e Bankes se Shqiperise me institucionet e huaja financiare. Me shfaqjen e krizes nje pjese jo e vogel e bankave dhe institucioneve financiare ngrine perkohesisht marredheniet dhe projektet ne zbatim.

Megjithate, kjo "ngrirje" nuk pati shtrirje ne te gjithe vitin 1997. Sidomos ne 3-mujorin e fundit intensiteti i kontakteve dhe bashkepunimit u rrit ndjeshem.

Ne qender te vemendjes ka qene rritja e panderprere e bashkepunimit me Fondin Monetar Nderkombetar dhe Banken Boterore, si institucione qe do te asistojne gjithe procesin e rimekembjes ekonomike te vendit.

Pas këtij pershkrimi të ngjarjeve të vitit 1997, dhe pasojave të tyre në ekonomi është e nevojshme që ekonomia shqiptare sot të orientohet drejt politikave te privatizimit te shpejte dhe efikas te saj, krijimit te tregut te tokes, orientimin e kredise se sistemit bankar dhe te financimeve te huaja drejt prodhimit, masave te efektshme per kredibilitetin e monedhes kombetare, qendrimeve te reja politike, ekonomike, fiskale, propaganduese per te nxitur dhe motivuar psikologjine e shqiptareve, per te mobilizuar te gjitha burimet e brendshme te mundshme. Deri ne momentin aktual vetem 20 per qind e kapacitetit prodhues te vendit eshte privatizar, nderkohe qe 87 per qind e totalit te kredise se brendshme per vitin 1997 ka financuar deficitin buxhetor. Po ashtu, megjithë humbjet e medha qe pesuan kursimtaret e vegjel, biznesmenet vendas, etj, perseri ekziston nje mase kursimesh e cila per momentin eshte e thesarizuar ose e vendosur ne depozita me afat. Nga ana tjeter, eshte fakt qe perseri ne formen e dergesave nga jashte, ndonse jo ne te njejtat nivele si me pare, do te vazhdojne te hyjne sasi relativisht te medha valute, te cilat pa humbur kohe duhet te orientohen ne investime.

Marrja e vendimeve administrative, rregullimet strukturore te ekonomise, te pa shoqeruara me krijimin e nje programi te mirefillte te edukimit publik, ne kushtet e nje ekonomie tregu qe nuk erdhi krejtesisht natyrshem, gjykojme se ka qene nje faktor i rendesishem ne zhvillimin dhe lulezimin e skemave piramidale.

Pas nenshkrimit ne muajin nentor te vitit 1997 te Programit 6-mujor te asistences "Per financimin emergjent te periudhes pas konfliktit", Qeveria Shqiptare dhe Banka e Shqipeise jane ne prag te nenshkrimit te Mbështetjes ESAF 2, nje program ky afatmesem i nevojshem per te sigurur nje stabilitet afatgjate.

